

R E C E N Z E – R E V I E W S

Ochyra R., Żarnowiec J. & Bednarek-Ochyra H. (2003): Census Catalogue of Polish Mosses. – In: Biodiversity of Poland 3: 1-372, Kraków. ISBN 83-85444-84-X

Cena 35 EUR, náklad neuveden; recenzovaný výtisk je v knihovně J. Váni.

Již pečlivý pohled na stránkový rozsah publikace uvedený v záhlaví napoví čtenáři, že tato publikace, kterou autoři věnovali významnému polskému bryologovi prof. K. Karczmarzovi (monograf rodu *Calliergon*) k jeho 70. narozeninám, nebude pouhým katalogem v Polsku se vyskytujícími mechů. Tento názor samozřejmě potvrdí podrobné prostudování práce. V práci jsou shrnuty mnohé výsledky z dlouholetých studií nomenklatury, taxonomie a dalších oborů bryologie zvláště prvního autora, který byl „duší“ celého projektu.

Co v práci čtenář nalezne? Samozřejmě úvod, který vychází z již čtvrt století starého prvního seznamu mechorostů Polska (Ochyra & Szmajda 1978) a který shrnuje dále i situaci tzv. „checklistů“ na evropském kontinentě a slouží dále jako přehled materiálu, který autoři studovali. Zde se dozvíme, že v katalogu je uvedeno 700 taxonů mechů na úrovni druhu, 8 na úrovni poddruhu a 87 variet ve 207 rodech a 55 čeledích.

Následující kapitola je systematickým přehledem polských mechů, u všech taxonů počínaje oddělením jsou důsledně uvedena polská národní jména. V úvodní části podávají autoři přehled nejnovějších systémů a hlavních studií na molekulární bázi, které tyto systémy upravují. Autoři použili systém, založený převážně na morfologických znacích, který v řadě míst nekoresponduje s některými návrhy na úpravu systému, publikovanými v recentních studiích založených (mnohdy výlučně) na molekulární bázi. Z tohoto hlediska se může systém jistým molekulárně zaměřeným „radikalistům“ zdát v některých bodech zastaralý; zda tomu tak skutečně je, ukáže budoucnost.

Třetí kapitola uvádí podrobný přehled všech uvedených taxonů s kompletními bibliografickými daty; v první části u taxonů vyšší úrovně než druh uspořádaných systematicky, v druhé části u druhů seřazených abecedně. Pouhý seznam 25 taxonů vyloučených z flóry Polska je náplní čtvrté kapitoly.

Jednoznačně nejcennější a také nejrozsáhlejší částí práce, která daleko přesahuje lokální rámec Polska, je kapitola Annotations. Zde se autoři neomezují pouze na komentáře, týkající se výskytu toho kterého druhu na území Polska. Velký – a lze říci klíčový – význam pro nomenklaturu (nejen) evropských mechů mají mnohé velmi obsáhlé taxonomické poznámky, prokazující celosvětový rozhled po daném problému. Vzhledem k tomu, že pro mechy stále postrádáme práci založenou na podrobném studiu typů, originální literatury a perfektní znalosti nomenklatury (pro játrovky Evropy ji představuje studie Grolle & Long 2002), může nyní recenzovaná publikace alespoň částečně vyplnit tuto citelnou mezeru – bohužel (pro evropské bryology) povětšinou pouze pro taxony, vyskytující se na území Polska.

Další kapitoly plní nezbytnou funkci dobrého katalogu. Jsou věnovány synonymům, abecednímu seznamu národních polských jmen mechů s uvedením pramene, který poprvé uveřejňuje odpovídající rodové jméno (opět zcela neobvyklý a velmi cenný podklad, jehož obdobu i přes existenci různých jmenoslovných komisí v minulosti postrádáme, samozřejmě nejen u nás), zařazení rodů do čeledí a podčeledí, seznam autorů a autorských zkratk pro jména taxonů, zastoupených v Polsku a konečně velmi rozsáhlý seznam použité literatury. Práci zakončuje přehled nově publikovaných jmen a kombinací (více než 8 stránek!) a vzhledem k tomu, že celá práce je publikována v angličtině, polský souhrn.

Souborně lze říci, že dosud neexistuje katalog mechů žádné země, který by přinesl tolik novinek přesahujících rámec lokální publikace. Jako hepatikologa mne napadá paralela snad pouze s šestisvazkovou játrovkovou flórou východní části Severní Ameriky, kde její autor (R. M. Schuster) v mnoha komentářích, poznámkách, diskusích apod. opouští platformu lokální

flóry. Z hlediska nomenklatury bych upozornil v první řadě na fakt, že zde jsou poprvé a platně zveřejněna mnohá dosti často používaná jména zvláště taxonů vyšší úrovně (počínaje třídou *Sphagnopsida*); autoři buď platně publikují jejich kombinaci nebo dokonce zveřejňují první latinský popis. Mnohé změny nalezneme i v autorských citacích na rozdíl od běžných zvyklostí (použitých – bohužel – mnohdy i v našem seznamu mechů). Snad jedině zde lze najít nedostatek, kterým (pokud je mi známo) jsou zatíženy všechny dosud vyšlé seznamy mechů (český nevyjímaje) – nikoliv stoprocentní dořešení zvláště těch případů, kdy se autoři rozhodli používat úplnou autorskou citaci (pokud se jedná o citaci s „ex“). Bohužel tuto situaci neřeší jednoznačně ani jinak velmi vynikající a precizně zpracovaná celosvětově pojatá internetová databáze TROPICOS vytvořená v Missouri Botanical Garden, o čemž se přesvědčili na řadě míst i autoři recenzovaného díla.

Nejvíce pozornosti nejspíše upoutají taxonomické změny, obzvláště rozdělení širokých rodů u některých čeledí. Úvodem je třeba říci, že na rozdíl od jatrovek je u mechů uplatňován spíše trend rodů drobnějších. Odpovídá to i historickému vývoji – jatrovky jsou skupinou fylogeneticky starší, kde diferenciace proběhla v dřívějších geologických obdobích a vzniklé taxony mnohdy přetrvávají mnohem delší dobu než taxony mechů. Ale konkrétně k recenzované publikaci. Kromě členění čeledi *Brachytheciaceae* na menší rody, které na základě morfologických i molekulárních dat již předběžně publikovali Ignatov & Huttunen (2002), a které logicky jednoznačně koresponduje s členěním rodů již dávno přijatým např. pro čeleď *Amblystegiaceae*, zaujme hlavně nové (a samozřejmě na celosvětovou úroveň „dotažené“) členění rodů *Grimmia* a *Racomitrium*. Na první pohled revoluční členění, které však v kontextu dalších čeledí, kde podobný „rozpad“ širokých rodů je již po mnoho let samozřejmostí (kdo např. dnes akceptuje široce pojatý rod *Barbula*?), okamžitě vyvolá oprávnění. Nutno říci, že autoři se nepouštěli do dosud nedořešené problematiky širokých heterogenních rodů, které na podobné členění ještě čekají (např. rody *Hypnum*, *Hygrohypnum*, *Bryum* – zde možná ne zrovna šťastně – vzhledem k probíhajícím studiím – akceptovali rod *Rosulabryum*), ale využili svých zkušeností právě s rody *Racomitrium* (H. Bednarek-Ochyra je monografem rodu) a *Grimmia* (kde sice existují dvě recentní, v určitém smyslu však obě kontroverzní studie; navíc autor jedné z nich je zastáncem velmi širokého pojetí rodů).

Vzhledem k významu zmíněné práce jsem se rozhodl zpracovat úplný přehled změn ve srovnání s naším seznamem mechorostů (Kučera & Váňa 2003), který seznámí čtenáře s konkrétními rozdíly. Toto srovnání, publikované na jiném místě, napoví mnohem víc, než lze do recenze napsat. Na závěr vlastní recenze snad jen jediné – skromné a obdivné poděkování autorům za zveřejněné dílo.

Grolle R. & Long D. G. (2002): An annotated check-list of the *Hepaticae* and *Anthocerotae* of Europe and Macaronesia. – *Journal of Bryology* 22: 103–140.

Ignatov M. S. & Huttunen S. (2002): *Brachytheciaceae* (Bryophyta) – a family of sibling genera. – *Arctoa*, a *Journal of Bryology* 11: 245–296.

Kučera J. & Váňa J. (2003): Check- and Red List of bryophytes of the Czech Republic (2003). – *Preslia* 75: 193–222.

Ochyra R. & Szmajda P. (1978): An annotated list of Polish mosses. – *Fragmenta Floristica et Geobotanica* 24: 93–145.

Jiří V á ň a

Šmejdová I. (2001): Malý slovník krkonošských názvů. – Olympia, Praha, 167 p. ISBN 80-7033-505-X

Cena 139 Kč, náklad neuveden, recenzovaný výtisk je v knihovně BÚ AV ČR v Průhonicích.

Nejstarší lichenologická floristická data z našeho území se týkají především Krkonoš. Listováním publikacemi Flotowa, Körbera, Eitnera či při revizi starých herbářových položek narazíme na mnoho různých lokalit udávaných německými jmény. Dešifrovat lokalizaci není vždy snadné (při